

Bilimde ahlaksızlığın gri mecraları

Kapsamın genişliğine ve yöntem zenginliğine rağmen "bilimde hırsızlık" dendiğinde herkesin aklında bir şeyler canlanıyor. Bu yüzden bu yazıyla bilimde hırsızlık yerine **bilim ahlaksızlığı**nın farklı bir boyutuna değinmek istiyorum: Sizlere Türkiye'den de birçok akademisyenin faydalandığı, tam olarak hırsızlık ya da uydurma olmayan yayınlarla gerçekleştirilen bir akademik ahlaksızlık metodunu tanıtmaya gayret edeceğim.

En basit haliyle bu metot, kimi akademisyenlerin çeşitli şebekeler yardımıyla vasıfsız makalelerini "yayımlanmış" gibi göstererek akademik puan toplamalarına olanak veriyor. Diğer bir deyişle bilim yerinde sayarken, insanlar bu yolla mesleklerinde yükseliyor.

Çoğunlukla bilimsel dergilerde yayın yapmak için ciddi bir araştırma yürütüyor olmak gerekli. **Bilimde geri kalmış ülkelerde bir akademisyen değerlendirilirken, yaptığı "yayın sayısı", yaptığı yayınların içeriğinden daha önemli olduğundan**, akademisyenler için kısa sürede fazla yayın yapmak bir gereklilik halini alıyor.

Böyle bir ihtiyaç, bundan kâr elde etmek isteyen organizasyonların ortaya çıkmasına sebep oluyor. Akademisyenler para veriyor, bu organizasyonlar akademisyenlerin vasıfsız yayınlarına sahte uluslararası konferanslarda, sahte dergilerde yer veriyor. Akademisyenler de enstitülerine bu yayınları gösterip avantaj sağlıyor.

Sözde bilimsel dergiler (ve konferanslar) kendilerine ulaştırılan her bilimsel yayını kabul edip **belli bir ücret karşılığında** yayımlıyor. Bu organizasyonların web sayfalarında her şey son derece kitabına uygun görüne de, gönderilen çalışmalar hiçbir akademik tetkike tabi tutulmuyor.

Bu büyük organizasyonlardan biri de, ardında Türkiye'den bir fen bilgisi öğretmenin olduğu ve <http://waset.org> adresinden yayın yapan "World Academy of Science, Engineering and Technology" isimli şemsiye organizasyon.

Matematik Dünyası dergisinin 74. sayısında (2007) H. Ökkeş, WASET'in (Dünya Bilim Mühendislik ve Teknoloji Akademisi) selefi olan Enformatika tarafından düzenlenen sözde uluslararası bilimsel bir konferansa, asistanı ile yazdığı tamamen uydurma bir yayını nasıl gönderdiğini ve yayının nasıl kabul edildiğini keyifli bir dille anlatıyor (<http://tinyurl.com/2vnxcdb>).

<http://www.enformatika.org> adresinin geçmiş yıllardaki görüntülerine baktığınızda 29 Mart 2007 tarihli görünümünde (<http://tinyurl.com/enformatika-mart>) sayfanın tepesinde yer alan Enformatika logosunun 22 Nisan 2007 (<http://tinyurl.com/enformatika-nisan>) tarihinde bir anda WASET logosuna dönüştüğünü görebiliyorsunuz. Bir süre sonra <http://enformatika.org>'un içeriğinin olduğu gibi alınıp <http://waset.org> adresine taşındığı da, <http://enformatika.org> adresinin web arşivi görüntüsüne baktıktan sonra <http://waset.org>'un konferanslar bölümü ziyaret edilerek görülebiliyor. Adresler ve isimler bu tip bir alışverişi uzun süre gizlemek mümkün olmadığı için değişiyor. Belki H. Ökkeş'in yazısı Enformatika isminin "kötü reklam" limitini doldurdu ve site kapandı. Belki bu yazı da WASET için aynısını yapacak.

Bu sebeple kişilerin, isimlerin, adreslerin pek bir önemi yok. Nitekim bir süre sonra WASET gitmiş, yerine başka bir şey gelmiş olabilir. Fen bilgisi öğretmeni sebep olduğu tahribatın vicdani yüküne daha fazla katlanamayarak bu işlerden vazgeçmiş, onun yerini bir başkası doldurmuş olabilir. Bence kritik olan, metotları anlamak ve öğrenmek; aşu niyetine.

WASET, bünyesindeki onlarca sözde uluslararası bilimsel dergi ve konferansla bilimsel ve teknolojik arenada matematikten biyomedikal mühendisliğine, biyolojiden malzeme mühendisliğine değin ayak basmadık yer bırakmıyor ve basılan yayınların hakemli (peer reviewed) olduğu iddia edilerek bir güven uyandırılmaya çalışılıyor. Tabii bu güven dışarıdan bakanlar için. Birden fazla yayın gönderenlerin gerçeğin farkında olmaması düşük bir olasılık.

Bu organizasyon dahilinde yayın yapmış olan ya da konferans ve dergilerin bilimsel komitesinde yer alan isimlerin neredeyse tamamı Bulgaristan, Hindistan, Pakistan, Fas, Mısır, İran, Gürcistan, Azerbaycan, Birleşik Arap Emirlikleri, Sri Lanka, Malezya, Endonezya gibi ülkelerden. Elbette listede Türk akademisyenler de var. Hem de kimileri bir seferde yayımladığı onlarca makaleyi web sayfalarında alenen listeliyorlar. WASET'in matematik alanındaki sözde dergilerinde bir yılda tam 14 makale yayımlamış olan bir akademisyen hâlâ Uludağ Üniversitesi'nde görev yapıyor. Kendisi bu döngüden çıkar sağlayan binlerce akademisyenden sadece birisi.

WASET gibi organizasyonlar sayesinde vasıfsız çalışmalarını yayımlanmış gösteren kişilerin özgeçmişlerine bakınca, ülkelerindeki üniversitelerde saygın mevkilerde görev yaptıklarına şahit oluyorsunuz.

Yapılmış yayın sayısının önem kazandığı bir ortamda, tüm doktora ve doktora sonrası eğitimi boyunca çalışıp beş tane bilimsel yayın yapmış bir kişinin akademik pozisyon başvurusunun, WASET gibi organizasyonlar sayesinde her yıl beş yayın yapmakta olan biriyle başa çıkması hiç kolay değil. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki orta ve küçük ölçekli üniversitelerde rastlanma olasılığı daha fazla olan bu akademisyen türünün sebep olduğu tahribatın uzun vadeli etkilerinin, bilimde hırsızlık vakasının etkilerinden çok daha ciddi olabileceğini göz önünde bulundurmamak, hırsızlık vakaları kadar bu vakaları araştırmak ve doğasını anlamak da çok önemli.

Türkiye ne yazık ki **[başarılı bir bilimsel çalışma yürütüyor olmanın başarılı bir bilim insanı olmak için yeterli olduğu bir ülke değil](#)**. Türkiye'nin bilim geleceği, aydın akademisyenlerinin cesaretine ve sorumluluk bilincine muhtaç.

Bilim ahlakını tesis etmeye çalışırken bu gri mecralarda da mesafe katetmek, WASET gibi organizasyonların takip ettiği metotları öğrenmeye, bu tür organizasyonlar yoluyla akademik çıkar sağlayan akademisyenlere karşı uyanık olmaya, onları açıkça tenkit etmeye bağlı.

<http://plagiarism-turkish.blogspot.com/> gibi değerli anonim girişimler, hırsızlık vakalarının arşivlenmesi ve bilimde hırsızlık girişimlerinin eninde sonunda ortaya çıkacağını, kimsenin bu insanları unutmayacağını hatırlatmak açısından önemli.

Bu konularda ses çıkarmaksa gerçekten cesaret isteyen bir iş. Bunun belki de en önemli kanıtlarından biri, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde yaşanan usulsüzlüklere karşı tepki gösterdiği için işinden olan, insan hakları ihlallerine ve tehditlere maruz kalan Dr. Tansu Küçüköncü olsa gerek.

Söyleyecekleri olan akademisyenlerin anonim kalmak ya da kariyerinden olmak arasında tercih yapmak zorunda kalmayacağı örgütlenmelerin hayata geçmesi, herkesin bildiğini dile getirmesi şart.

Aksi takdirde birkaç üniversitenin dışında Türkiye'nin bilim mecrasının aleni ve gri ahlâksızlıkların yaşam alanı olmaktan kurtulacağı günler bir hayal olarak kalacak.

A. Murat EREN